

ชื่อสารนิพนธ์ : วิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกา
 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
ผู้วิจัย : พระณัฐกิตติ อนารโท (มุขเหง้า)
ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
 : พระครูภาวนาโพธิคุณ น.ธ. เอก, พธ.บ. (ศาสนา), M.A.,(Phil),
 M.A., (Pol.Sc.), M. Phil, Ph.D. (Phil)
วันเสร็จสมบูรณ์ :/...../ ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก
 อุบาสิกา ในพระพุทธศาสนาเถรวาท การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากพระไตรปิฎก
 และคัมภีร์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและใช้วิธี
 วิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกา ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
 หมายถึง การประพฤติฝึกหัดกาย วาจา ของอุบาสก อุบาสิกาผู้นับถือพระพุทธศาสนาอันได้แก่ ศีล
 ๕ และศีล ๘ ซึ่งเป็นพุทธบัญญัติที่ทรงอนุญาตแก่ภคอุสัถยผู้ครองเรือน ศีล ๕ และศีล ๘ เป็นศีลที่ใช้
 เป็นพื้นฐานในการพัฒนากายและจิต ปัญญา แก่อุบาสก อุบาสิกาและยังสามารถพัฒนาให้เกิด
 ความก้าวหน้าทางจิตใจได้อย่างไม่จำกัด เช่น สามารถทำให้ได้มุนยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และ
 นิพพานสมบัติได้

พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า
 การรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาได้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังและเคร่งครัดมาแต่ครั้งพุทธกาล เช่น
 นางวิสาขาหาอุบาสิกา อนาถบิณฑิกเศรษฐี และพระเจ้าพิมพิสาร ในพุทธกาลมีการรักษาศีลที่ไม่มี
 พิธีกรรมขั้นตอนมากนักเพียงแต่สมาทานรักษาศีลครั้งเดียวและรักษาศีลตลอดไป
 เพื่อมุ่งสาระมากกว่าพิธีกรรม การรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในปัจจุบันจะมุ่งเน้นพิธีกรรมและ
 ขั้นตอนในการรักษาศีลเป็นสำคัญมากกว่าการมุ่งเน้นในด้านเนื้อหาสาระของการรักษาศีล สำหรับ
 ผลอันพึงประสงค์ที่จะได้รับจากการรักษาศีลทั้งในสมัยพุทธกาลและปัจจุบันคือการบรรลุถึงความพ้น
 ทุกข์

Thematic Paper Title : An Analytical Study of Moral Observance Development of the Lay People in Theravāda Buddhism

Researcher : Phra Natthakitti Anārado (Phui-ngao)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Thematic Paper Supervisor

: Phrakrubhavanabodhikun B.A., M.A. (Phil.), M.A. (Pol. Sc.),
M.Phil., Ph.D. (Phil.)

Date of Completion :/...../ 2013

Abstract

The main purpose of this thematic paper was to study analytically the moral observance development of the lay people in Theravāda Buddhism. This was a qualitative research to collect all data from Tipitaka, Buddhist books, academic paper, and related researches with the descriptive analysis.

A result of this study was found that the moral observance of the lay people in Theravāda Buddhism meant to develop a body and speech was made by the lay people who believed in Buddhism by means of five precepts and eight precepts issued by the Buddha for the lay people. These five precepts and eight precepts were a base to develop a body and mind. They also could grow unlimitedly the development of mind with many advantages such as human property, heaven property, and enlightenment property.

The moral observance development of the lay people in Theravāda Buddhism was found that there was the moral observance of the lay people such as Visākha, Anāthapindika, and the King Bimbisāra, strictly done from the Buddha's age. At that time, there was the moral observance without any ceremony. People received morality one time and observed it throughout their lives because they stressed on practice but not ceremony. The moral observance made by the lay people in the present time stressed on the ceremony and many steps rather than the moral practice. The advantages of moral observance in the Buddha's age or in the present were to achieve the enlightenment.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์และบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความเมตตา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระครูภาวนาโพธิคุณ, คร อาจารย์ที่ปริกษาสารนิพนธ์ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์เป็นอย่างดี ทั้งการแนะนำหลักการเขียนสารนิพนธ์ การค้นคว้าข้อมูลในการทำสารนิพนธ์รวมถึงได้เมตตาถวายทุนการศึกษา ติดตาม สอบถาม ตลอดจนคำชี้แนะแนะนำ และตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงงานสารนิพนธ์จนสำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณพระมหาสำราญ กมฺมสุทฺโธ, คร ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขบทคัดย่อ

ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และให้ความอนุเคราะห์ด้านต่างๆ จนสารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้เป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาขอบพระคุณ คุณพ่อถวิล คุณแม่นันท ผุยเหง้า ผู้เป็นโยมบิดามารดา พร้อมกับน้องๆ ทุกคนที่มีอุปการคุณ เพื่อนนิสิตปริญญาเอกทุกรูป / คน ที่เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา การทำวิจัยในครั้งนี้จึงสำเร็จด้วยดี

ประโยชน์อันเกิดจากผลงานวิจัยในเล่มนี้ ขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย และขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณท่านพระครูโพธาภิรักษ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดท่าค้อ ตำบลท่าค้อ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ดวงวิญญาณท่านพระครูโพธิสารคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดโพธิ์โนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ดวงวิญญาณของพ่อคู่ทัน พ่อคู่พันธ์ แม่คู่พัด แพงเนตร ครูบาอาจารย์และเจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยและเป็นอีกหนึ่งแหล่งข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าการวิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อความสงบสุขของสังคมไทยในปัจจุบัน

พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า)

๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย	๖
๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๓
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๕
บทที่ ๒ หลักการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๖
๒.๑ ความหมายของการรักษาศีล	๑๖
๒.๒ ความหมายของอุบาสก อุบาสิกา	๑๘
๒.๓ ความเป็นมาและความสำคัญของการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกา	๒๔
๒.๓ วิธีการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกา	๒๘
๒.๔ เป้าหมายการรักษาศีล	๓๓
๒.๕ อานิสงส์การรักษาศีล	๓๔
๒.๖ กรณีตัวอย่างการรักษาศีลในคัมภีร์พุทธศาสนา	๓๘
๒.๘ สรุป	๔๕

บทที่ ๓ วิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาใน

พระพุทธศาสนาเถรวาท

๕๐

๓.๑ พัฒนาการการรักษาศีลของชาวพุทธในสมัยพุทธกาล

๕๐

๓.๒ พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในสมัยปัจจุบัน

๖๐

๓.๓ พัฒนาการการรักษาศีลที่ผูกโยงกับประเพณี

๖๕

๓.๔ สรุป

๗๖

บทที่ ๔ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๗๕

๔.๑ สรุปผลการวิจัย

๗๕

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๘๑

๔.๒.๑ ข้อเสนอเชิงวิชาการ

๘๒

๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๘๒

๔.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๘๒

บรรณานุกรม

๘๓

ประวัติผู้วิจัย

๘๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

๑.๑ คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง การอ้างในระบบจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖/๑๐ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๑๖ หน้าที่ ๑๐ ดังนี้

เล่ม คำย่อ		พระวินัยปิฎก	
		ชื่อคัมภีร์	
๔	วิ.ม.	(บาลี) = วินยปิฎก	มหาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
๔	วิ.ม.	(ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก				
๕	ที.สี.	(บาลี) = สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขุทฺตคคปาติ (ภาษาบาลี)
๕	ที.สี.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
๑๐	ที.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
๑๒	ม.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มุลปิณณาสก (ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสก (ภาษาไทย)
๑๔	ม.อุ.	(บาลี) = สุตตฺตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก (ภาษาบาลี)
๑๔	ม.อุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก (ภาษาไทย)
๑๕	ส.ส.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
๑๖	ส.นิ	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค (ภาษาไทย)
๑๘	ส.สพ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพยตนวรรค (ภาษาไทย)
๑๙	ส.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
๒๐	อง.ทุก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิปาต (ภาษาไทย)
๒๐	อง.ติก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิปาต (ภาษาไทย)
๒๒	อง.ปญจ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิปาต (ภาษาไทย)

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์		
๒๓	อง.อภฺรฐก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อภฺรฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๓	อง.นวก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๕	บ.บ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	บุตทกนิกาย	บุตทกปาฐะ	(ภาษาไทย)
๒๖	บ.ว. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	บุตทกนิกาย	วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
๒๖	บ.เปต. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	บุตทกนิกาย	เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
๒๖	บ.เถร. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	บุตทกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
๒๗	บ.ชา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	บุตทกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
๒๗	บ.ชา.ทุก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	บุตทกนิกาย	ทุกกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
๕	บ.จรียา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	บุตทกนิกาย	จรียาปิฎก	(ภาษาไทย)
๒๖	บ.เถร.อ. (ไทย) = บุตทกนิกาย	ปรหมัตถทีปนี	เถรคาถาอรรถกถา	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
๑๕	อภิ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)

๑.๒ คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้อรรถกถา ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย ในการอ้างอิงจะระบุลำดับเล่ม (ถ้ามี) /หน้า ตัวอย่างเช่น บ.ชา.อ. (ไทย) ๕๖/๕๑๘ หมายถึง บุตทกนิกาย ชาดกอรรถกถา (ภาษาไทย) เล่มที่ ๕๖/๕๑๘.

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์		
๑๑	ที.สี.อ. (บาลี) = ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	สีลขุททกคฤสอรรถกถา	(ภาษาบาลี)
๑	ที.สี.อ. (ไทย) = ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	สีลขันธวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
๒	ม.ม.อ. (บาลี) = มัชฌิมนิกาย	ปปญฺจสุทนี	มัชฌิมปณฺณาสกอรรถกถา	(ภาษาบาลี)
๑	ม.ม.อ. (ไทย) = มัชฌิมนิกาย	ปปญฺจสุทนี	มุลปณฺณาสกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
๒	บ.ว.อ. (ไทย) = บุตทกนิกาย	ปรหมัตถทีปนี	วิมานวัตถุอรรถกถา	(ภาษาไทย)
๖	บ.ธ.อ. (บาลี) = บุตทกนิกาย	ธมฺมปทอรรถกถา		(ภาษาบาลี)
๑	บ.ธ.อ. (ไทย) = บุตทกนิกาย	ธมฺมปทอรรถกถา		(ภาษาไทย)

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
๖	ขุ.ขุ.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	ปรมัตถโชติกา คถาธรรมบท (ภาษาไทย)
๒๗	ขุ.ชา.ทุก.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	ทุกนิบาตชาดกอรรถกถา (ภาษาไทย)
๓	ขุ.ชา.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	ชาดกอรรถกถา (ภาษาไทย)
๓	ขุ.พุทธ.อ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มรุตตวิลาสินี (ภาษาไทย)
๕	ขุ.จรียา.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	ปรมัตถทีปนี จรียาปิฎกอรรถกถา (ภาษาไทย)

๑.๓ คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์ฎีกาพระวินัยปิฎก

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ฎีกา ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง การอ้างอิงในระบบจะระบุ ลำดับเล่ม (ถ้ามี) / หน้า ตัวอย่างเช่น ที.สี.ฎีกา. (บาลี) ๑/๒๗๖/๓๗๓ หมายถึง ติ่มนิกาย สีนตูปุปกาสินี ลีลขุขนุขคฤฎีกา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๓๗๓ ฉบับมหาจุฬาฎีกา

ฎีกาพระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
๓	สารตฺต.ฎีกา.	(ไทย) = สารัตถทีปนีฎีกา	(ภาษาไทย)
๓	มจฺคต.	(ไทย) = มังคลัตถทีปนี	(ภาษาไทย)